
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ” У ЧАСТИНІ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ

Віктор ВАСИЛИНЧУК

Ігор ІВАНЧИК

Богдана СЕМЕНИШИНА-ФІГОЛЬ

Повноваження уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів визначні ст. 53-9 Закону України “Про запобігання корупції” у редакції згідно із Законом України від 17 жовтня 2020 року № 198-ІХ “Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо викривачів корупції” [1].

Згідно із роз’ясненням НАЗК від 23.06.2020 № 5 “Щодо правового статусу викривача” викривач – це особа, яка надає достовірну інформацію про корупційне правопорушення, якщо ця інформація стала їй відома під час її трудової, професійної, господарської, громадської діяльності [2].

Відмінності між викривачем та заявником полягають у тому, що:

1. Закон “Про запобігання корупції” має вимоги до джерела, з якого викривачу стала відома інформація про корупцію. Джерелом інформації може бути:

трудова і професійна діяльність – тобто, коли про корупційні правопорушення дізнаються під час роботи;

господарська діяльність;

громадська діяльність;

наукова діяльність;

проходження служби чи навчання;

участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов’язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

---

2. Викривач володіє фактичними даними про обставини правопорушення: місце вчинення правопорушення, час його вчинення, особу, яка вчинила корупцію. Ця інформація може бути перевірена і підтверджує можливе вчинення корупції. Також можна надавати документи, які підтверджують вчинення злочину.

3. Викривач повідомляє про корупцію, використовуючи передбачені законом способи. Про ці способи йдеться у Законі України “Про запобігання корупції”.

Отже, якщо особа, що повідомила про корупційне порушення, дотрималася трьох умов, вона вважається викривачем. Якщо ж хоча б один з пунктів не врахований під час повідомлення про корупцію – особа є заявником.

Як свідчить аналіз дослідження, важливе місце у сфері захисту викривачів відводиться уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) з питань запобігання та виявлення корупції, до повноважень яких належать:

організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;

співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;

надання працівникам відповідного органу чи юридичної особи або особам, які проходять у них службу чи навчання, чи виконують певну роботу, методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.

На виконання повноважень у сфері захисту викривачів уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції мають право:

витребувати від інших структурних підрозділів відповідного органу чи юридичної особи документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити чи отримувати їх копії;

викликати та опитувати осіб, дії або бездіяльності яких стосуються повідомлених викривачем фактів, у тому числі керівника, заступників керівника органу, установи, організації;

звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;

вносити подання керівнику відповідного органу чи юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення цього Закону;

виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.

Внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” – способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу.

Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.04.2020 № 127/20, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.04.2020 за № 370/34653, затверджено вимоги до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” (далі – вимоги) [3].

У вимогах передбачено типи захищених анонімних каналів зв'язку: канал отримання повідомлень із використанням

офіційного вебсайту установи; канал отримання повідомлень із використанням електронних поштових скриньок; канал отримання голосових повідомлень із використанням технології IP-телефонії (анонімна гаряча лінія); канал отримання голосових повідомлень із використанням телефонної мережі загального користування (анонімна гаряча лінія).

При цьому захист анонімних каналів зв'язку здійснюється шляхом побудови інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ІТС) із застосуванням комплексної системи захисту інформації, що має забезпечувати конфіденційність та гарантувати анонімність особи, яка здійснює повідомлення. Комплексна система захисту інформації повинна мати атестат відповідності.

Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації затверджене наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України 16.05.2007 № 93 (у редакції наказу Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 19.08.2020 № 483) [4].

Складається ІТС із таких систем: система отримання повідомлень із використанням офіційного вебсайту установи; система отримання повідомлень з використанням електронної поштової скриньки; система отримання голосових повідомлень (анонімна гаряча лінія) на основі технології IP-телефонії.

У разі використання телефонної мережі загального користування для лінії фіксованого телефонного зв'язку в межах зони нумерації (місцевий телефонний зв'язок) установа забезпечує виділення окремих телефонних апаратів, які повинні бути розміщені у спеціально виділеному приміщенні. Доступ до таких телефонних апаратів повинні мати лише оператори. У системах ІТС не повинні застосовуватися функції моніторингу дій та ідентифікації особи, яка здійснила повідомлення.

У документації на ІТС повинно бути визначено перелік інформації, що зберігається в ІТС, щодо особи, яка здійснила повідомлення.

Отже, уповноваженим особам з питань запобігання та виявлення корупції необхідно утворити канали для отримання повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” та забезпечити їх захист згідно із вимогами.

Слід зазначити, що 26.06.2021 набули чинності зміни до Закону України “Про запобігання корупції”, внесені Законом України від 01.06.2021 № 1502-ІХ “Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів”.

Згідно із цими змінами подання повідомлень (у тому числі анонімних) через внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону здійснюється через відкритий для цілодобового доступу Єдиний портал повідомлень викривачів та спеціальні телефонні лінії.

Разом з тим, про початок роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів відповідно до цього Закону приймається рішення Національного агентства з питань запобігання корупції.

До початку роботи Єдиного порталу повідомлень викривачів відповідно до цього Закону:

повідомлення приймаються через канали та розглядаються в порядку, який діяв до прийняття цього Закону;

підтвердження або непідтвердження статусу викривача здійснюється суб'єктом розгляду повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” протягом не більше десяти робочих днів з дня надходження обґрунтованої письмової вимоги особи, яка подала таке повідомлення.

Згідно із наказом МВС від 28.01.2021 № 63 “Про деякі питання реалізації антикорупційного законодавства” анонімні повідомлення розглядаються у строк не більше 15 днів, а повідомлення із зазначенням авторства – у строк не більше як 10 робочих днів [5].

Одним із принципів організації роботи каналів повідомлення про корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення є доступність, тобто забезпечення безперешкодного доступу для подання повідомлення про корупцію, процес подання таких повідомлень має бути зручним, під час подання повідомлення та його розгляду забезпечується анонімність та конфіденційність викривача.

Важливе місце у захисті викривачів відводиться наданню методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень

Порядок розгляду повідомлень про можливі корупційні та пов’язані з корупцією визначається ч. 5 ст. 53 та ст. 53-2 Закону України “Про запобігання корупції”.

Уповноваженим особам з питань запобігання та виявлення корупції необхідно забезпечити:

Реєстрацію повідомлень в журналі обліку повідомлень про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції”;

первинний розгляд повідомлень, під час якого встановити чи відповідає повідомлення вимогам, установленим абзацом 3 ч. 5 ст. 53 або ч. 2 ст. 53-2 Закону України “Про запобігання корупції”;

перевірку анонімних повідомлень у строк не більше 15 днів від дня їх отримання. Якщо у вказаний строк перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують строк розгляду повідомлення до 30 днів від дня його отримання;

попередню перевірку повідомлень із зазначенням авторства у строк не більше 10 робочих днів від дня їх отримання; проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування інформації у разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або необхідності подальшого з'ясування їх достовірності;

внесення керівнику пропозицій щодо передачі матеріалів до органів досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення (Офіс Генерального прокурора, Національна поліція України, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції) згідно із ст. 38, 216 Кримінального процесуального кодексу України [6] та(або) ст. 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення [7];

внесення керівнику пропозицій щодо закриття провадження у разі неспіттвердження фактів, викладених у повідомленні;

внесення керівнику пропозицій щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію стосовно яких повідомлено, а також усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, і про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

Проведення перевірки або розслідування не може бути доручене особі, якої або близьких осіб якої стосується повідомлена інформація.

Викривачу надається детальна письмова інформація про результати попередньої перевірки за його повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запо-

---

бігання корупції” у 3-денний строк з дня завершення відповідної перевірки. Також, викривач має право отримувати інформацію про стан та результати розгляду, перевірки та/або розслідування у зв’язку із здійсненим ним повідомленням про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” не пізніше п’яти днів після отримання його заяви, а також за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування.

Викривачу, його близьким особам не може бути відмовлено у прийнятті на роботу, їх не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрозі таких заходів впливу у зв’язку з повідомленням про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції”. До негативних заходів також належать формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця, які носять вибірковий характер, зокрема, не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника у подібних ситуаціях раніше.

Уповноваженим особам з питань запобігання та виявлення корупції під час планування заходів інформаційно-роз’яснювальної, консультативної та методичної допомоги з питань додержання антикорупційного законодавства доцільно передбачати теми: захисту прав викривачів (ст. 53-3 права та гарантії захисту викривача, ст. 53-4 захист трудових прав викривача, ст. 53-5 право викривача на конфіденційність та анонімність, ст. 53-6 право викривача на отримання інформації, ст. 53-7 винагорода викривачу, ст. 53-8 юридична відповідальність викривача) та порядку повідомлення

про можливі корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 49. С. 2056) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

2. Щодо правового статусу викривача : роз'ясненням НАЗК від 23.06.2020 № 5. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/shhodo-pravovogo-statusu-vykrivacha/>

3. Про затвердження Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.04.2020 № 127/20, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.04.2020 за № 370/34653. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-20#Text>

4. Про затвердження Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації : наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України 16 травня 2007 року № 93 (у редакції наказу Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 19 серпня 2020 року № 483. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0820-07#Text>

5. Про деякі питання реалізації антикорупційного законодавства у сфері захисту викривачів : наказ МВС від 28.01.2021 № 63 URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/normativni-ta-organizaciino-rozporядci-dokumenti-mvs-z-pitan-zapobigannya-korupciyi>

6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>